

IŠ LIETUVOS DELEGACIJOS, PASIŪSTOS Į PARYŽIAUS TAIKOS KONFERENCIJĄ, NARIO PETRO KLIMO ATSIMINIMŲ APIE LIETUVOS VALSTYBINGUMO PROBLEMĄ ŠIOJE KONFERENCIJOJE

Paryžius sutiko Vilsoną (Wilson) su tokiu triumfu, kad žmonės atrodė kaip pablūdę. Minių minios apibarstė gėlėmis jo automobilį, visi buvo metę darbą, kad tame sutikime dalyvautų. Tarytum niekas nebūtų turėjęs rūpesčių, net karo sužalotieji užmiršo savo *mizerijas*. Ir to džiūgavimo ugnikalnis neužgeso per ištikus mėnesius. Paryžius tada sukauptė turbūt daugiau džiaugsmo negu visas pasaulis per šimtmečius.

Tuo tarpu mūsų reikalai nebuvo linksmi. Baigiant kovas su bolševikais, į Vilnių per Lydą įsiveržė lenkai (balandžio 19 d.). Mūsų delegacija tada jau buvo įteikusi Konferencijos pirmininkui Klemanso (Clemenceau) savo revendikacijas. Tarp jų Vilnius figūravo kaip sostinė. Memorandumą daugiausia man teko rengti remiantis jau Vilniuje mano išstudijuota medžiaga. Prie to buvo pridėtas skyrelis apie Prūsų Lietuvą, kurios nebuvo galima liesti vokiečių okupacijos metu. Čia mūsų revendikacijos ėjo ligi Geldapės, Įsruties, Vėluvos, Deimės upės, rėmėmės pačių vokiečių etnografinė statistika ir žemėlapiams.

Silpniausia mūsų gausios delegacijos darbo pusė buvo jos neoficialumas. Mes nebuvo prileisti prie Konferencijos stalo. Tik viena Lenkija buvo išskirta iš buvusios Rusijos, kaip jau savarankiška valstybė ir net kariaujanti sąjungininkų eilėse; Latvijos, Estijos ir Lietuvos klausimai buvo svarstomi Rusijos problemų komplekse. Nedalyvaujant Rusijos delegatams, tie klausimai buvo atidedami arba rezervuoti tam tikrai Rusijos komisijai. Mums teko veikti tik neoficialiai Konferencijos priekambariuose. Todėl Lenkijos pozicija mūsų atžvilgiu buvo nepalyginamai stipresnė. Lenkai tatau, žinoma, išnaudojo. Jie nesivaržė reikšti savo pretenzijas į Lietuvą kaip savo provinciją. Lenkijos karas su bolševikais pelnė jai ir tam tikrą europinį prestižą. Ji gynė Vakarų valstybių interesus, kuriuos bolševikai trempte sutremė. Lietuvos antilenkiškas nusistatymas dar labiau silpnino jos vaidmenį. Tačiau nepaisant visų tų sunkenybių, mums pasisėkė įrodyti lietuvių tautos teises apsispręsti Vilsono principais. Mūsų pareiškimai ir memorandumai buvo priimami kaip informacija. Pareiškus mūsų protestą prieš lenkų įsiveržimą į Vilnių, buvo sudaryta militarinė komisija tam konfliktui išaiškinti. Gen. Fošas (Foch) ir toliau vadovavo karo reikalams, ir jis tuo metu priėmė mūsų delegacijos pirmininką Voldemarą (aš ėjau kartu), kuris labai sklandžiai ir aiškiai išdėstė padėtį prašydamas užtarimo. Mūsų tezė tuomet buvo grindžiama bendra kova su bolševikais, o lenkų nesiskaitymas su lietuviais tą kovą tik sunkino ir painiojo. Lenkai turėjo gintis strateginiais sumetimais. Užtat Fošas davė įsakymą apsiriboti tik strategija, kuri neturėjo liesti politinių klausimų sprendimo. Buvo nustatyta demarkacijos linija tarp lenkų ir lietuvių kariuomenių. Bet, kaip yra žinoma, lenkai tos linijos nesilaikė ir tai šen, tai ten ją peržengė. Mūsų protestai ir čia paveikė. Buvo nutarta pasiųsti į vietą militarinę komisiją tai linijai apsaugoti nuo laužymų. Galų gale vis tiek lenkų veržimasis sustojo, ir tai buvo jau nemažas laimėjimas.

Delegacijai nepavyko išgauti Lietuvos valstybės pripažinimo, kaip tatau nepavyko nei latviams, nei estams. Bet vis dėlto Lietuva buvo paminėta Versalio traktate, ir Lietuvai buvo numatyta priskirti Klaipėdos kraštą, kai pats Lietuvos statusas bus paaiškėjęs. Atrodo, kad didžiosios valstybės čia nenorėjo užbėgti už akių ir laukė, kaip rutuliosis patys įvykiai.

Jau tada buvo mėginta susitarti su lenkais. Bet pasimatymas su pirmuoju lenkų delegatu Paderevskiu (Paderewski) įtikino mus, kad lenkai, be federacijos, kitokių sugyvenimo formų neįsivaizduoja. Ta federacija jų galvose reiškė atjaunintą uniją. Lenkų informacijų biuras nesidrovėjo

patį Lietuvos nepriklausomybės reikalavimą aiškinti vokiečių intriga ar pastangomis kelti sunkenybių Lenkijai. Spaudoje mums buvo sunku savarankiškai pasirodyti su savo tezėmis, nes mes neturėjome tiek pinigų, kad galėtume „perrėkti“ lenkus. Ilgai derėdamiesi su „Le Temps“ leidėju, mes, nebeatmenu, už kiek dešimčių tūkstančių frankų, galėjome paskelbti tik keletą žinučių. Kai kontraktas pasibaigė — prasidėjo tikras šantažas. Pasipylė prieš mus visokių insinuacijų tyčia tam, kad jas ryžtumės sustabdyti dar stambesniu „kyšiu“. Apskritai Paryžiaus spauda tada žiūrėjo į politines įvairių valstybių informacijas kaip į skelbimus. Kas savo „skelbimą“ tinkamai apmoka, gauna tinkamą vietą ir tam tikrą eilučių skaičių. Pinigai tuomet per redakcijas plaukė nemunais. Silpnosioms nepripažintų valstybių tezėms buvo aukštesnis tarifas. . .

Tada jau užsimezgė Baltijos valstybių sąjunga. Buvo padaryta nemaža bendrų posėdžių. Buvo berods ir šiokių tokių varžytynių ir nesklandumų. Mes visada norėjome, kad ir latviai, ir estai mus paremtų prieš lenkus. Latviai ir estai, priešingai, ieškojo lenkų paramos. Dėl to draugiškumas nežengė pirmyn: jam trūko reikiamo priimtinumo. [...]

(Iš: Petras Klimas. Lietuvos diplomatinėje tarnyboje. Vilnius, 1991, p. 22–24)